

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА АВІАЦІЙНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Укладач:
професор кафедри авіаційної психології О.Хохліна

Конспект лекцій розглянутий та схвалений на
засіданні кафедри авіаційної психології

Протокол № _____ від «___» _____ 2019 р.

Завідувач кафедри

Л.В.Помиткіна

Лекція № 2

Тема лекції: Проблема методологічних принципів у психології

План лекції

1. Класифікація принципів психології.
2. Принципи, що виходять з філософії.
3. Принципи загально психологічні.

Література

1. Хохліна О.П. Методологічні й теоретичні основи психології: Навчальний посібник / Хохліна Олена Петрівна – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2014. – 232 с.
2. Хохліна О.П. Пояснювальні принципи психології у теоретичній спадщині Олександра Ткаченка / О.П.Хохліна // Психологічні науки: проблеми і здобутки: Зб.н.пр. Інституту соціальної та політичної психології НАПНУ / за ред. Татенка В.О. – К., 2018.- С. 191-212.
3. Хохліна О.П. Проблема використання в юридико-психологічних дослідженнях пояснювальних принципів, що походять із філософії / Хохліна О.П. // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права: Матеріали VII Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (Київ, 11 листопада 2017 року) – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. - С.437-440.
4. Хохліна О.П. Проблема методологічних принципів психології / Хохліна О.П. // Юридична психологія. – 2015. - №2. – С.5-23.

Зміст лекції

Питання 1. Класифікація принципів психології.

Принцип (від латинського *principium* – початок, основа) визначається як **основне висхідне положення теорії** (вчення, науки, світогляду), **через призму якого розглядається об'єкт пізнання.**

Говорять про **три групи (чи рівні) принципів:**

- 1) *принципи, що виходять з філософії;*
- 2) *загально-психологічні принципи;*
- 3) *конкретно-наукові (галузеві) принципи.*

До принципів, що виходять з філософії, відносять щонайперше принципи:

- **історизму,**
- **системності,**
- **діалектичного протиріччя,**
- **єдності якості та кількості,**
- **діалектичного заперечення,**
- **розвитку,**
- **причинності та ін.**

До основоположних принципів власне психології (**загально-психологічних**) належать такі принципи, як:

- **детермінізму,**
- **відображення,**
- **єдності психіки й діяльності,**
- **розвитку,**
- **системності** (за О.М.Ткаченко.

Перелік **конкретно-наукових принципів** визначається певною галуззю психології з урахуванням специфіки її предмета; вони мають менший рівень узагальненості. У **соціальній психології**, як уже згадувалось вище, виділяються такі принципи, як: **принцип соціальної обумовленості психічного; принци єдності індивідуального і суспільного** (О.М.Ткаченко). У джерелах до цієї групи принципів відносять **принципи спільної діяльності педагога й учня, пропагандиста й аудиторії, керівника і підлеглих, наставника і вихованця.**

У **педагогічній психології** представлено такі конкретно-наукові принципи, як: **принцип соціальної доцільності, принцип єдності теорії та практики; принцип розвитку, принцип детермінації та принцип системності.**

Принципи **інженерної психології**: **принцип гуманізації праці, принцип активного оператора, принцип комплексності.**

До принципів **практичної психології** були віднесені: **принцип суб'єктивної активності (або активності суб'єкта), принцип розвитку, принцип індивідуального підходу, принцип синтетичного підходу до предмета практичної психології.**

Питання 2. Принципи, що виходять з філософії.

Принцип історизму. У психології, відповідно до цього принципу, йдеться про **необхідність розгляду категорій, понять, виходячи з уявлення про стадійність їх становлення.**

Принцип системності базується на вимозі врахування всіх існуючих сторін та зв'язків досліджуваного об'єкта.

Принцип діалектичного протиріччя впливає із закону про єдність та боротьбу протилежностей. Його суть полягає в тому, що **будь-яке явище оточуючої дійсності (у тому числі й психологічне) є єдністю внутрішніх, взаємодіючих, протилежних сторін та тенденцій у розвитку, яка розглядається як процес виникнення, становлення та розв'язання протиріч.**

Принцип єдності якості та кількості передбачає розгляд якісних та кількісних характеристик об'єкта пізнання.

Суть принципу в тому, що:

- 1) **кількісному підходу до розгляду явища передую його якісний аналіз;**
- 2) **кількісні дані мають сенс лише у співвіднесенням з якісним визначенням об'єкта;**
- 3) **кількісні характеристики об'єкта можуть варіювати в певному інтервалі, представленому межами визначеної якості. Вихід за межі кількісних змін, характерних для об'єкта, призводить до переходу об'єкта в нову якість.**

Принцип діалектичного заперечення забезпечує перехід явища до вищої фази розвитку. Суть принципу полягає у тому, що **будь-який розвиток розглядається як рух по спіралі, при якому безперервно породжується нове, у якому відтворюються попередні стадії у більш високій формі на більш високому рівні.**

Принцип розвитку. Принцип розвитку конкретизує загальний закон діалектики, відповідно якому розвиток – це загальна властивість матерії. Відповідно до цього принципу, **у навколишній дійсності все змінюється: старе безперервно змінюється новим.**

Питання 3. Принципи загально-психологічні:

- 1) **принцип детермінізму,**
- 2) **принцип відображення,**
- 3) **принцип єдності психіки й діяльності,**
- 4) **принцип розвитку,**
- 5) **принцип системності.**

Принцип детермінізму (причинної зумовленості) відображає природу психічних явищ, показує характер їх взаємозв'язку в дійсності.

Принцип відображення. Відповідно до принципу відображення, *всі психічні явища – це результати безпосереднього чи опосередкованого відображення об’єктивної дійсності.*

Принцип єдності психіки (свідомості) й діяльності. Суть цього принципу полягає в тому, що *діяльність розуміється як умова виникнення, формування (розвитку, корекції) та прояву психіки (свідомості) людини* (С.Л.Рубінштейн, О.М.Леонтьєв та ін.). Діяльність розуміється *і як форма існування психіки - форма активності психіки* (А.Г.Асмолов, А.В.Петровский, В.А.Петровський та ін.).

Принцип розвитку (генетичний принцип) – один з найважливіших принципів психології, зміст якого визначається та доповнюється досягненнями науки щодо «життя» психічного. Наведемо найсуттєвіші положення, що стосуються його.

Суть цього принципу полягає в тому, що *всі психічні явища розглядаються як ті, що закономірно змінюються у часі - якісно, кількісно та структурно.*

Принцип системності. Відповідно до принципу, *психічні явища потрібно розглядати як цілісність, як систему взаємопов’язаних елементів.*